

Asia: VN/23361/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

1 Johdanto ja lausunnon lähtökohdat

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Vankiloiden turvallisuusuhat ovat monimuotoistuneet, järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden vaikutus vankila-arkeen on kasvanut, päihiteisiin liittyvä rikollisuus on vahvistunut ja vankilaväkivaltaan sekä painostamiseen liittyvät riskit ovat lisääntyneet. Samanaikaisesti vankien määrän kasvu, ylläpito ja henkilöstövaje ovat kiristäneet olosuhteita tavalla, joka heikentää sekä turvallisuutta että vankeuslain tavoitteiden toteutumista. Tämä kokonaisuus korostaa henkilöstön koulutuksen, soveltuvuuden arvioinnin, yhtenäisten toimintamallien ja institutionaalisesti vahvan oppimisympäristön merkitystä.

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöissä (Nelson Mandela -säännöt) todetaan, että koko henkilöstöllä on oltava asianmukainen koulutustaso ja henkilöstölle on tarjottava mahdollisuudet ja keinot hoitaa tehtävänsä ammattimaisesti. Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt korostavat, että resurssien puute ei saa johtaa vankien ihmisoikeuksien loukkaamiseen ja että vankilahenkilökunnan rekrytoinnin, koulutuksen ja työolojen on mahdollistettava korkeatasoisen vankeinhoidon ylläpito. Näiden vaatimusten valossa on huolestuttavaa, että merkittävä osa valvontahenkilöstöstä on vailla rikosseuraamusalan tutkintokoulutusta ja että nyt ehdotetulla uudistuksella vaikuttaa olevan painopiste koulutuksen rakenteellisessa heikentämisessä tilanteessa, jossa turvallisuusympäristö edellyttäisi päinvastaista.

Rikosseuraamuslaitoksen tarkastuksissa ja selvityksissä on toistuvasti noussut esiin valvontahenkilöstön riittävyys ja koulutetun henkilöstön puute, joka vaikuttaa suoraan vankilaturvallisuuteen. Kouluttamattoman henkilöstön osaamisvajeet lisäävät myös koulutetun henkilöstön kuormitusta, heikentävät työssä jaksamista ja kasvattavat virheiden ja turvallisuuspoikkeamien riskiä. On lisäksi huomioitava, että nykyinen tutkintokoulutusjärjestelmä täyttää keskeiset kansainväliset vaatimukset ja on osoittanut sitouttavan vaikutuksensa. Ongelma ei siten ole koulutusjärjestelmän perusratkaisu, vaan henkilöstö- ja turvallisuustilanteen heikkeneminen, jonka ratkaisuksi ei voida perustellusti tarjota koulutuksen keventämistä tai siirtämistä vankiloiden kannettavaksi.

2 Koulutusjärjestelmän kehittämisen turvallisuuskonteksti

Suomessa rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän kehittäminen on sidoksissa kahteen rinnakkaiseen velvoitteeseen. Ensimmäinen on turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito vankiloissa siten, että henkilöstöllä on tosiasialliset edellytykset estää väkivaltaa, huumeiden leviämistä, painostusta ja järjestäytyneen rikollisuuden vaikutusta. Toinen on vankien oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen, mikä edellyttää lainmukaisia päätöksiä, perus- ja ihmisoikeuksien tuntemusta sekä ammattietiikkaa myös kuormittavissa tilanteissa. Vanginvartijan työ on merkittävää julkisen vallan käyttöä. Tehtäviin sisältyy itsenäistä harkintaa, voimakeinojen käyttöä, voimankäyttövälineiden käyttöä sekä perusoikeuksiin puuttuvia tarkastus- ja turvaamistoimenpiteitä. Tämän vuoksi koulutuksen ei tule olla pirstaleinen tai vaihteleva, vaan sen tulee luoda yhtenäinen ammattiperusta ja yhteiset toimintamallit koko organisaatioon.

Turvallisuusympäristöä muuttaa lisäksi järjestäytyneen rikollisuuden soluttautuminen ja myötävaikuttaminen viranomaisiin. Tämä ilmiö on tunnistettu laajasti Ruotsissa, jossa Kriminalvårdenissa soluttautumisepäilyjen määrä on ollut kasvussa ja henkilöstön sidonnaisuuksien hallintaan on jouduttu reagoimaan. Suomessa on viime aikoina tullut julkisuuteen yksittäisiä rikostapauksia, jotka osoittavat, että myös rikosseuraamusalalla on kasvava riski epäasiallisille suhteille, painostukselle ja rikollisille sidonnaisuuksille. Tämä korostaa koulutuksen yhteisöllistä, ammatti-identiteettiä rakentavaa ja soveltuvuutta arvioivaa funktiota. Tutkintokoulutuksessa ammatillinen identiteetti rakentuu tiiviissä opiskelijayhteisössä, jossa muodostuu ammattiylpeys, yhteiset arvot ja normit, ja jossa vertais- ja opettajahavainnot voivat tunnistaa soveltumattomuutta jo koulutusvaiheessa. Tämä suojaa vaikutusyrityksiltä ja madaltaa kynnystä puuttua ongelmiin.

3 Rikosseuraamusalan tutkintoa vaille olevat vartijat ja kelpoisuuspoikkeamat

Perustuslain 7 § turvaa jokaisen oikeuden koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on korostettu, että voimankäyttöoikeuksia voidaan uskoa vain henkilöille, joilla on asianmukainen koulutus, ja että koulutuksessa on painotettava perus- ja ihmisoikeuksia voimankäyttöä rajoittavina ja ohjaavina tekijöinä. Koulutuksen tarve korostuu

erityisesti silloin, kun valtuuksiin sisältyy oikeus käyttää voimankäyttövälineitä ja tehdä turvaamistoimenpiteitä. Tältä osin valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena voidaan pitää sitä, että Rikosseuraamuslaitos voi tietyissä tilanteissa poiketa vartijan kelpoisuusvaatimuksesta jopa kahden vuoden ajan. Kun samaan aikaan hallituksen esitysluonnoksessa todetaan kouluttamattomien osuuden kasvaneen, muodostuu järjestelmä, jossa merkittävää julkista valtaa käyttävät henkilöt voivat toimia tehtävissään ilman rikosseuraamusalan tutkintoon kuuluvaa yhtenäistä voimankäytön, tarkastusten ja turvaamistoimenpiteiden koulutusta sekä näihin liittyvän sääntelyn syvällistä hallintaa.

Esimerkiksi vuonna 2024 kouluttamattomien osuus valvontahenkilöstöstä oli 14 prosenttia. Ilman Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen tutkintokoulutusta vartijan tehtäviin rekrytoidut eivät saa ennen työn alkua kattavaa rikosseuraamusalan voimankäyttökoulutusta, voimankäyttövälinekoulutusta tai näihin liittyvää lainsäädännön opetusta. Jos voimankäyttöoikeus on henkilöillä, joilta ei ole edellytetty rikosseuraamusalan voimakeinojen käytön osaamista ja sääntelytuntemusta, riski kohdistuu sekä vankien oikeuksiin että henkilöstön omaan turvallisuuteen ja virkamiesoikeudelliseen vastuuseen.

Hallituksen esitysluonnoksesta saa kuvan, että uudessa mallissa henkilöitä voitaisiin rekrytoida työssäoppimisväylällä suoraan vankiloihin määräaikaisiin virkasuhteisiin. Tämä ei tue tasalaatuista koulutusta eikä yhdenmukaisia toimintamalleja. Koulutus hajautuisi pahimmillaan kaikkiin vankiloihin, ja toteutus olisi väistämättä riippuvainen paikallisista resursseista, ohjaajien osaamisesta ja ajankäytöstä. Tämä heikentäisi sekä henkilöstön yhdenmukaisuutta että vankien yhdenvertaista kohtelua, koska perusoikeuksiin puuttuvat tilanteet edellyttävät yhtenäistä osaamisperustaa ja toimintakulttuuria. Näin ollen työssäoppimismallia ei tule edistää sellaisena ratkaisuna, joka korvaa tutkintokoulutuksen. Päinvastoin kouluttamattomien henkilöiden rekrytoinnista vartijan tehtäviin tulisi luopua asteittain ja ohjata järjestelmä takaisin koulutukseen perustuvaan kelpoisuusmalliin.

4 Vankimäärän nousun, yliasutuksen ja henkilöstövajeen vaikutus kouluttamiseen ja perehdytykseen

Vankimäärän nousu on johtanut yliasutukseen, jossa turvallisuuden varmistaminen korostuu ja henkilöstöresurssit ovat jatkuvasti äärirajoilla. Näissä oloissa on epärealistista siirtää koulutuksen vastuuta entistä laajemmin vankiloille. Esitysluonnoksessa arvioidaan uusien vartijoiden tarpeeksi tulevana vuosina noin 200 vartijaa vuosittain, kun tutkintokoulutuksesta valmistuu keskimäärin 154 vartijaa vuodessa. Esityksessä ei tuoda riittävän selkeästi esiin, miksi koulutuskeskuksen resursseihin panostamalla ei pystyttäisi vastaamaan koulutettujen vartijoiden määrän kasvutarpeeseen. Koulutuskeskus on jo pystynyt nostamaan opiskelijoiden sisäänottomäärää merkittävästi ilman henkilöstölisäyksiä, ja tästä voidaan päätellä, että järjestelmää on mahdollista kehittää kapasiteettia vahvistamalla sen sijaan, että koulutus hajautetaan operatiiviseen linjaorganisaatioon.

On lisäksi todettava, että työssäoppimisväylä kuluttaa voimakkaasti laitosten resursseja työpaikkaohjaukseen tilanteessa, jossa kokeneet vartijat ovat jo kuormittuneita ja henkilöstövaje on

jatkuva. Jos kokemattomia sijoitetaan vastuullisiin tehtäviin liian aikaisin, turvallisuusriski kasvaa ja vaarantaa opiskelijan, muun henkilöstön ja vankien turvallisuuden. Samalla syntyy riski, että kokemattomat ohjaavat kokemattompia ja hiljaisen tiedon siirtyminen heikkenee. Tämä on lyhytnäköinen ratkaisu, joka voi kasvattaa vaihtuvuutta, uupumusta ja alanvaihtoa ja siten heikentää henkilöstötilannetta entisestään.

5 Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen oppilaitosroolin heikentäminen ja hallinnollinen sulauttaminen

Esityksestä saa kuvan, ettei Rikosseuraamusalan koulutuskeskus olisi jatkossa oppilaitos, vaan koulutusyksikkö, joka voisi käyttää Rikosseuraamusalan koulutuskeskus -nimikettä. Oppilaitoksella on kuitenkin itsenäinen institutionaalinen rooli koulutusjärjestelmässä ja opettajilla pedagoginen autonomia, joka mahdollistaa ammattitaitoon, etiikkaan, perus- ja ihmisoikeuksiin ja lainmukaiseen vallankäyttöön liittyvän koulutuksen kehittämisen ja ylläpidon pitkäjänteisesti. Koulutusyksikkömalli muuttaisi koulutuskeskuksen aseman oppilaitoksesta Rikosseuraamuslaitoksen hallinnolliseksi yksiköksi. Tällä voi olla vaikutusta koulutuksen uskottavuuteen, vetovoimaan ja itsenäisyyteen, koska koulutusyksikkö mielletään helpommin sisäiseksi tukitoiminnoksi kuin varsinaiseksi ammattitutkintoa tuottavaksi koulutustoimijaksi.

Tällainen muutos näyttäytyy myös pyrkimyksenä siirtää ohjaus- ja määräysvaltaa pedagogisesti koulutetulta opetushenkilöstöltä operatiiviselle johtoportaalle. Tämä on ongelmallista erityisesti tilanteessa, jossa turvallisuuspaineet ja resurssipaineet voivat ohjata koulutuksen sisältöjä ja toteutusta lyhytnäköisesti. Lisäksi esityksen mukaisella muutoksella voi olla vaikutuksia opettajien tekemiin opetusmateriaaleihin ja niiden tekijänoikeuksiin, koska oppilaitosympäristössä opetusmateriaalien tekijänoikeudet eivät siirry automaattisesti työnantajalle pelkän palvelussuhteen perusteella samalla tavalla kuin tavanomaisessa hallinnollisessa yksikössä. Tämä heikentää koulutuksen kehittämisen edellytyksiä ja voi vaikuttaa negatiivisesti opettajien autonomiaa ja työn sisältöä koskevaan motivaatioon.

On myös käytännöllisesti perusteltua todeta, että vankiloilla ei ole tällä hetkellä resursseja järjestää koulutusta ja perehdytystä laajassa mittakaavassa. Vankiloiden ydintehtävä on järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, ja ylläpito sekä henkilöstövaje ovat läsnä olevia ongelmia. Koulutuksen hallinnollinen sulauttaminen osaksi linjaorganisaatiota voi siten johtaa tilanteeseen, jossa koulutuksen riippumattomuus heikkenee mutta operatiiviset yksiköt eivät kuitenkaan kykene tosiasiallisesti kantamaan koulutusvastuuta tavalla, joka varmistaa tasalaatuisuuden ja turvallisuuden.

6 Kansainvälisiä vertailuesimerkkejä koulutuksen vahvistamisesta ja soveltuvuuden arvioinnista

Pohjoismaisissa ja keskieurooppalaisissa vertailumaissa koulutus ja soveltuvuus nähdään keskeisinä turvallisuusjärjestelmän osina. Norjassa Kriminalomsorgen on ilmoittanut, että nykyinen kaksivuotinen palkallinen vartijakoulutus korvataan syksystä 2027 alkaen uudella kolmevuotisella rangaistusten täytäntöönpanoalan kandidaatintutkinnolla. Muutoksen taustalla on ministeriötason päätös nostaa koulutuksen tasoa ja varmistaa, että tulevilla työntekijöillä on syvällisempi osaaminen vaativaan työhön. Koulutuskeskus KRUS on pitänyt siirtymää kandidaattitasolle pitkään tarpeellisenä ja perustellut sitä sekä alan ammatillisella kehittämisellä että kriminalipolitiikan kokonaisuudella. Tavoitteena on vahvistaa henkilöstön roolia sekä turvallisuuden ylläpitäjinä että kuntouttavan työn ammattilaisina ja luoda paremmat urakehitysmahdollisuudet. Suomessa nyt esillä oleva suunta on päinvastainen: koulutusta ei olla nostamassa, vaan koulutuksen institutionaalista asemaa ollaan heikentämässä ja koulutusvastuuta hajauttamassa.

Ruotsissa Kriminalvården kehittää rekrytointiprosessiaan niin, että soveltuvuutta arvioidaan nykyistä aiemmin ja tutkimusperusteisemmin. Viranomaisen mukaan soveltuvuutta arvioidaan nykyprosessissa liian myöhään ja siksi rekrytointiin ollaan valmistelemassa laajempaa testikokonaisuutta, joka voi sisältää persoonallisuus- ja tilannearviointitestejä sekä muita menetelmiä objektiivisen ja yhdenvertaisen arvioinnin vahvistamiseksi. Taustalla on nimenomaisesti turvallisuusympäristön koventuminen ja tarve löytää henkilöitä, joilla on oikeat henkilökohtaiset ominaisuudet selviytyä vaativasta työstä. Suomessa työssäoppimisväylän korostaminen ja oppilaitosmallin kaventaminen heikentäisi juuri niitä rakenteita, joiden avulla soveltumattomuutta voidaan tunnistaa varhain ja luotettavasti.

Ranskassa vanginvartijoiden koulutus toteutetaan valtakunnallisen koulutusinstituution kautta yhdistäen teoria- ja harjoittelujaksot. Peruskoulutus kestää useita kuukausia ja sisältää vankilaturvallisuutta, lainsäädäntöä, vuorovaikutustaitoja ja käytännön harjoittelua vankiloissa kokeneiden ohjaajien johdolla. Koulutusjärjestelmään sisältyy lisäksi jatkuva täydennyskoulutus uran aikana, mikä varmistaa osaamisen päivittymisen. Ranskan malli osoittaa, että koulutus nähdään pitkäjänteisesti turvallisuuden, ammattitaidon ja oikeusturvan rakenteena, ei kustannussäästön kohteena.

Kokonaisuutena vertailu osoittaa, että Norjassa koulutusta pidennetään ja nostetaan tutkintotasoa, Ruotsissa vahvistetaan soveltuvuuden varhaista ja näyttöperustaista arviointia ja Ranskassa ylläpidetään institutionaalista oppilaitosmallia sekä jatkuvaa täydennyskoulutusta. Näitä yhdistää ajatus siitä, että vankilaturvallisuus, henkilöstön integriteetti ja vankien oikeusturva edellyttävät vahvaa koulutusta, yhtenäisiä käytäntöjä ja institutionaalisesti vahvaa koulutustoimijaa. Suomessa esillä oleva suunta on olennaisesti toinen, mikä on perustellusti huolestuttavaa.

7 Koulutuksen sitouttava vaikutus ja merkitys vankilaturvallisuudelle

Koulutuksella on ollut alalle merkittävä sitouttava vaikutus. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen selvityksen mukaan vuosina 2011–2022 tutkintokoulutuksesta valmistuneista 81 prosenttia oli

vuoden vaihteessa 2023–2024 edelleen alalla ja vanginvartijan tehtävässä vankilassa oli 90 prosenttia valmistuneista. Tämä osoittaa, että tutkintokoulutus ei ainoastaan tuota osaamista, vaan se tukee myös alan pysyvyyttä ja vähentää vaihtuvuutta, mikä on välttämätöntä sekä turvallisuuden että kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta.

On ymmärrettävää, että koulutuskeskuksen henkilöstö vastustaa uudistusta, kun koulutuksella on pitkä historia ja selkeä rooli turvallisuuden ja ammattitaidon rakentamisessa. Koulutuskeskus on perustettu vuonna 1976, ja tutkintokoulutuksella on keskeinen merkitys ohjaus- ja valvontatehtävissä, joissa käytetään julkista valtaa ja joissa perusoikeuksien kunnioittamisen osaaminen on välttämätöntä. Tutkinto on kansainvälisesti tunnustettu ja säädösten mukainen, mikä tukee työvoiman liikkuvuutta ja jatkokoulutusmahdollisuuksia. Koulutus tuottaa ammatillista identiteettiä ja eettistä ajattelua, jotka ovat keskeisiä myös soluttautumisen ja epäasiallisten sidonnaisuuksien torjunnassa. Koulutusta voidaan kehittää joustavammaksi ja tehokkaammaksi ilman sen lakkauttamista, esimerkiksi jatkuvan haun mallilla, verkko-opintojen lisäämisellä hallitusti ja yksiköiden välisen yhteistyön vahvistamisella, mutta tämä edellyttää koulutuksen perustan säilyttämistä.

Tällä hetkellä vankiloiden turvallisuus- ja resurssitilanteella on kahdensuuntaiset vaikutukset. Ensinnäkin vankien oikeusturva ei toteudu, jos rangaistusta ei voida suorittaa turvallisesti eikä toimintaa ja kuntoutusta pystytä järjestämään rangaistusajan suunnitelmien mukaisesti. Toiseksi päihteistä ja rikollisesta elämäntavasta irtautuminen on erittäin vaikeaa, jos huumeaineita on jatkuvasti saatavilla ja vangit joutuvat painostetuiksi rikolliseen toimintaan, kuten vankilaan suuntautuvaan huumeiden salakuljetukseen. Parhaatkaan kuntoutusohjelmat eivät toimi, jos olosuhteet eivät mahdollista niiden toteuttamista. Siksi vankiloiden turvallisuus ja rikollisen toiminnan ehkäiseminen muodostavat perustan vankeuslain tavoitteille. Henkilöstön koulutuksen heikentäminen vaikuttaa tähän perustaan välittömästi ja heikentää sekä turvallisuutta että oikeusturvaa.

8 Johtopäätökset

Esitysluonnoksen perustelut koulutusjärjestelmän uudistamiselle nojaavat vahvasti henkilöstötarpeeseen ja resurssipaineeseen, mutta kokonaisarvioinnissa painottuu se, että ehdotettu suunta lisää turvallisuusriskejä ja heikentää koulutuksen tasalaatuisuutta. Vanginvartijan työ on merkittävää julkisen vallan käyttöä ja edellyttää yhtenäistä koulutusperustaa, jossa voimankäyttö, turvaamistoimenpiteet, tarkastukset, lainsäädäntö, perus- ja ihmisoikeudet sekä ammattietiikka muodostavat yhdenmukaisen kokonaisuuden. On valtiosääntöoikeudellisesti ja toiminnallisesti ongelmallista, että kouluttamattomien osuus valvontahenkilöstöstä on kasvanut ja että kelpoisuusvaatimuksesta voidaan poiketa pitkiksi ajoiksi, samalla kun esitysluonnos näyttäisi avaavan väylää rekrytoida henkilöitä työssäoppimismallin kautta vankiloihin ilman tutkintokoulutuksen tuottamaa yhtenäistä osaamisperustaa.

Työssäoppimisväylän laajentaminen ei tue koulutuksen tasalaatuisuutta eikä ole realistinen vankiloiden nykyisessä yliasutus- ja henkilöstövajassa. Työpaikkaohjaus kuluttaa resursseja, joita ei ole, ja se altistaa turvallisuudelle sekä heikentää hiljaisen tiedon siirtymistä. Vankiloiden ydintehtävä on järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, eikä koulutuksen siirtäminen operatiivisille yksiköille ole perusteltua tilanteessa, jossa turvallisuustilanne edellyttää kokeneen henkilöstön keskittymistä perustehtävään. Esitysluonnoksessa ei myöskään osoiteta riittävän vakuuttavasti, miksi koulutuskeskuksen resursseihin panostaminen ei olisi ensisijainen ja kustannusvaikuttava tapa vastata kasvavaan henkilöstötarpeeseen, kun koulutuskeskus on jo kyennyt nostamaan sisäänottomääriä merkittävästi.

Oppilaitosroolin heikentäminen ja koulutuskeskuksen muuttaminen hallinnolliseksi koulutusyksiköksi vaarantaa koulutuksen uskottavuuden, vetovoiman ja pedagogisen autonomian. Se myös lisää riskiä siitä, että koulutuksen kehittäminen alistuu lyhyen aikavälin operatiivisille paineille. Koulutuksen sitouttava vaikutus on osoitettu empiirisesti, ja tutkintokoulutus on tuottanut poikkeuksellisen korkean alalla pysyvyyden. Tästä näkökulmasta koulutuksen heikentäminen on myös strategisesti ristiriitaista, koska se voi lisätä vaihtuvuutta ja siten pahentaa henkilöstöpulaa.

Kansainvälinen vertailu vahvistaa tätä johtopäätöstä. Norjassa koulutusta pidennetään ja nostetaan tutkintotasoa kandidaattitasolle, Ruotsissa kehitetään soveltuvuuden arviointia ja rekrytointia tutkimusperusteisesti jo varhaisessa vaiheessa sekä Ranskassa ylläpidetään institutionaalista oppilaitosmallia ja jatkuvaa täydennyskoulutusta. Suomessa nyt esillä oleva kehityssuunta näyttäytyy päinvastaisena, vaikka turvallisuusympäristö ja järjestäytyneen rikollisuuden vaikutus puoltavat nimenomaan koulutuksen vahvistamista ja soveltuvuuden arvioinnin tehostamista.

Edellä esitetyillä perusteilla on katsottava, että uudistuksen painopiste tulee siirtää koulutusjärjestelmän heikentämisestä sen vahvistamiseen. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus tulee säilyttää oppilaitoksena ja itsenäisenä institutionaalisenä toimijana, ja tutkintokoulutus tulee säilyttää ensisijaisena kelpoisuusreittinä valvontatehtäviin. Koulutettujen vartijoiden määrän lisäämiseksi tulee ensisijaisesti vahvistaa koulutuskeskuksen resursseja ja kehittää koulutusta joustavammaksi hallitusti ilman, että tasalaatuisuus ja yhtenäiset toimintamallit vaarantuvat. Samalla kelpoisuuspoikkeamien käyttöä tulee vähentää ja asettaa tavoite kouluttamattomien rekrytoinnin hallitulle alasajolle. Rekrytoinnissa ja koulutukseen valinnassa on perusteltua kehittää soveltuvuuden arviointia ja varhaista riskitunnistamista, jotta alalle ei päädy henkilöitä, joiden sidonnaisuudet, asenteet tai toimintakyky eivät sovellu vaativaan tehtävään.

Lopuksi on korostettava, että vankilaturvallisuus ja rikollisen toiminnan ehkäiseminen ovat edellytys vankeuslain tavoitteiden toteutumiselle. Jos koulutusta heikennetään, turvallisuus heikkenee ja samalla heikkenevät myös vankien oikeusturva, mahdollisuudet osallistua rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan ja edellytykset irtautua päihteistä ja rikollisesta elämäntavasta. Tämän vuoksi esitysluonnoksen jatkovalmistelussa tulee arvioida uudistusta ensisijaisesti turvallisuus-, oikeusturva- ja perusoikeusvaikutusten näkökulmasta ja rakentaa ratkaisut niin, että ne vahvistavat koulutuksen tasoa, yhtenäisyyttä ja sitouttavuutta eivätkä vie järjestelmää suuntaan, joka lisää riskejä ja heikentää vankeinhoidon laatua.

Kunnioittavasti,

Jyri Paasonen

Turvallisuus oikeuden apulaisprofessori

Vaasan yliopisto

Paasonen Jyri
Vaasan yliopisto